

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационния труд

ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО: МОДЕЛИ, УСЛОВИЯ И ПЪТИЩА ЗА БЪДЕЩО РАЗВИТИЕ

Д-Р СИЛВИЯ ДОРОТА СКШИПЕК-АХМЕД

за придобиване на научна степен „доктор на науките“

Професионално направление 3.8 „Икономика“

Рецензент: професор д-р Емил Панушев

Основание за представяне на рецензията: заповед № 317/18.06.2026 г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ за участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд изследва икономическите детерминанти на международното предприемачество с цел идентифициране на факторите, които влияят върху развитието и успеха на малките и средни предприятия (МСП) в условията на глобализация и след пандемията от COVID-19. В работата е приложен интердисциплинарен подход, който съчетава икономически анализ, управленски механизми и правни аспекти на данъчното облагане на международните компании. Проведено е емпирично проучване на развитието на съвременното предприемачество в условията на глобализация на икономическите процеси.

Дисертационният труд е с обем от 463 страници и е организиран в увод, шест глави, заключение, библиография и приложения. В основния текст са включени 2 модела (на практика фигури), 17 таблици и 14 фигури. Библиографията включва 310 източника на английски и полски

езици, които са разпределени в монографии и глави от монографии – 154, статии – 112 и други (предимно официални документи) – 44. Към разработката е добавено и приложение с аналитичен характер. Структурата на главите включва изводи от анализа, а заключението обобщава постигнатите резултати и предлага препоръки за стопанската практика.

АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ

Актуалността на изследването се определя от задълбоченото представяне на многостранния процес на съвременното предприемачество, който обхваща както съществуващите възможности и прилагането на иновации, така и адаптивността и управленските способности на стопанските субекти. Различията в теоретичните подходи обуславя систематизирането на концептуалните анализи на предприемачеството за идентифициране на промените в оценките за ефективността на политиките за неговото развитие. Теоретичният анализ е интегриран с емпирично проучване на международни бази данни и статистическото им интерпретиране за доказване на дисертационната теза.

Значимостта на дисертационния труд се определя от интердисциплинарния подход в изследването на съвременното предприемачество като динамичен многостранен процес, обхващащ както наличните възможности, така и управленските качества за адаптиране към глобалния свят. Изведено е нарастващото значение на стратегиите за интернационализация, дигиталната трансформация, интеграцията на световните пазари и корпоративната социална отговорност като фактори, които повишават конкурентоспособността на стопанските субекти.

Методиката на дисертационния труд е издържана в научно отношение, тъй като се базира на класически теоретични постулати за развитие на предприемачеството и тяхната съвременна интерпретация. Приложени са съвременни аналитични техники – факторен анализ и метода на моделирането със структурни уравнения SEM. За оценка на параметрите на модела и неговото качество е използван модулът SEPATH, включен в статистическия пакет Statistica 10.0. Емпиричното изследване доказва ролята на предприемачеството като двигател на икономическото развитие и конкурентоспособността в условията на интернационализацията и сътрудничеството между компаниите. Наред с това се интерпретират и външните фактори като институционална подкрепа, финансиране от ЕС, които влияят върху успеха на МСП на международните пазари.

НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ РЕЗУЛТАТИ

В представеният дисертационен труд са разработени подробно и задълбочено съвременни концепции за международния бизнес и международното предприемачество в условията на глобализация и интернационализация на стопанския живот. Формулирани са оценки за формите на участие на МСП в международни дейности и тяхната стратегия на вътрешния и на световния пазар. Дефинирана е ролята на иновационния процес и неговите модели в съвременното предприемачество като фактор за конкурентоспособност на предприятията. Специално внимание в дисертационния труд е отделено на ролята на данъчното облагане включително данъчното облагане за управленски решения в международната дейност и стратегиите за навлизане на чуждестранни пазари. Разработените проблеми са апробирани с емпирично изследване и предложения за следвана национална външноикономическа политика. Предложените

концептуални подходи и анализи имат приносен характер, който може да се систематизира в следните направления:

- На основата на обобщения на теоретични направления в икономическата наука е представено развитието на възгледите за ролята на предприемачеството в процеса на социално-икономическо развитие. Систематизирани са основни понятия и е показано значението на процесите на глобализация в развитието на международното предприемачество. Доказва се, че глобализацията създава нови възможности за международния бизнес и увеличава конкуренцията на световния пазар. Разработването на тези проблеми е научен принос може да се определи като систематизирането и допълване на научни знания.
- Прилагането на интердисциплинарен подход към изучаването на международното предприемачество доказва, че предприемаческата активност се определя от икономическото развитие, историческите, културните, правните и други социалните условия. Тези фактори обясняват разликите между средиземноморските, англосаксонските, скандинавските и западноевропейските модели. Ето защо интернационализацията и глобализацията изискват компаниите да използват различни стратегии, които зависят от структурата, формата на дейност и географското местоположение на компанията. Изведено е нарастващото значение на организационната култура, управлението на човешките ресурси и лидерството в международните предприятия. Разработването на тези проблеми е научен принос може да се определи като систематизирането и допълване на научни знания.
- Анализът на индустриалната среда е основа за дефинирането на специалното място на МСП в международното

предприемачество. Доказва се, че съвременните методи на управление, човешките ресурси, стратегическото планиране, мрежите за сътрудничество, информационните и комуникационните технологии са в основата на растежа и конкурентоспособността на предприятията. Представена е ролята на институционалната подкрепа, управлението на човешките ресурси и моделите на сътрудничество за бъдещото развитие на МСП, тъй като сътрудничеството се превръща в допълнителен стълб на международното предприемачество и важен източник на конкурентно предимство за МСП, опериращи на международните пазари. Разработването на тези проблеми е научен принос може да се определи като систематизирането и допълване на научни знания.

- Проучването потвърждава значението на местната институционална среда – подкрепата от институциите на пазара на труда, съдействието от местните власти при кандидатстване за средства от ЕС, данъчните облекчения, намалените местни такси, положителното отношение на местните общности и достъпа до квалифицирани човешки ресурси. Тези фактори силно диференцират потенциала за развитие на предприятията в различните региони. Разработването на тези проблеми е научен принос може да се определи като систематизирането и допълване на научни знания.
- Емпиричното количествено изследване е осъществено с анкети на полски и чуждестранни предприятия, а качествено изследване – с интервюта със собственици на предприятия и изпълнителни директори на полски и чуждестранни компании от държави от ЕС. Определени са параметрите на модела структурни уравнения SEM, което позволява да се проверят сложни връзки между

променливи като управленски иновации, растеж на предприятието, интензивност на сътрудничеството и международна конкурентоспособност. С този подход е дефинирано влиянието на специфични вътрешни и външни фактори върху успеха на МСП на международните пазари. Тези резултати имат конкретна научно-приложна значимост.

Така представените научни и научно-приложни приноси са дело на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед автора. Те са резултат от задълбоченото проучване и обобщаване на постиженията в избраните от авторката направления на икономическата теория и управленска практика на функциониране на съвременното предприемачество. Емпиричните резултати и прилаганите модели за оценка предлагат съвременни подходи при формулиране на политики в подкрепа на международната конкурентоспособност на МСП.

Представените публикации съдържат съществени части от научните изследвания на авторката, които са представени в дисертационния труд. Участието в авторитетни научни форуми е дало възможност на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед да апробира изводите от своите проучвания и да допринесе за развитието на съвременни виждания за международното предприемачество и намирането на обществено значими решения. Тези теоретични анализи и научно-приложни изводи са предпоставка за формулирането на успешни национални управленски решения за практическо приложение на резултатите в дисертационния труд.

ОЦЕНКА НА АВТОРЕФЕРАТА

В автореферата на дисертационния труд, с обем от 33 страници, са посочени актуалността, целите и задачите на изследването, изследователската теза, методиката на анализа и ограниченията.

Представеното съдържание дава вярна и точна представа за дисертацията като в изложението са систематизирани значимостта на получените изследователски резултати. Справката за приносите отразява вижданията на авторката за постигнатите новости в изследваната област. Би могло да се спестят тълкуванията на тяхната научна или научно-приложна значимост. В автореферата са включени практически насоки за бъдещи изследвания, което не е предмет на настоящата разработка. Включените в списъка публикации представят резултатите от дисертацията, публикувани в монографични трудове и статии в научни списания. Посочени са четири колективни монографии, на които авторката е научен редактор, което е значимо присъствие в научната област, но това не би следвало да се посочва.

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

В предварителните обсъждания съм споделил вижданията си за разработката и бележки по нея. Д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед е отразила, съобразно своите виждания преобладаваща част от отправените бележки, поради което в настоящата рецензия бих обърнал внимание на някои технически бележки:

На първо място, необходимо е да се прилагат техническите стандарти за оформяне на дисертационния труд, особено предвид факта, че се публикува в регистъра;

На второ място, приложените в края на дисертацията списъци на таблици и фигури е подходящо да се поставят след съдържанието в началото на дисертационния труд;

На трето място, предложените модели са също фигури като останалите, при фигура 11 източника трябва да се преведе;

На четвърто място, посочените в библиографията други източници са предимно официални документи и статистически издания, които следва да имат такова определяне.

Прилагането на декларация за оригиналност е изискване.

Разработената значимост и аргументи за ролята на данъчното облагане в международния бизнес обуславя въпроса: *Каква е икономическата значимост на глобалния корпоративен данък в съвременния бизнес и как промяната в позициите на администрацията на САЩ ще се отрази върху полските компании?*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд „ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО: МОДЕЛИ, УСЛОВИЯ И НАЧИНИ НА БЪДЕЩО РАЗВИТИЕ“ на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед съдържа необходимите теоретични обобщения и предложения за решаване на значими научни проблеми на интернационализацията на съвременния бизнес. Дисертацията отговаря за изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и нормативните документи на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“, поради което предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.8 Икономика.

19.08.2026 г.

Гр. Варна

Рецензент:

/Проф. д-р Емил Панушев/